

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3-SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

M.R.Shermatov, B.D.Abdikaxorov	
Zararkunanda tangachaqaqnotlilar populyatsiya zichligini monitoring qilish uslublari	333
M.R.Shermatov	
Farg'ona vodiysi agroekotizimlari metall tusli tunlamlari (Lepidoptera, Noctuidae, Plusiinae)	338
B.M.Sheraliyev	
Dukentsoy daryosi ixtiofaunasining hozirgi tur tarkibi	343
B.Sh.Sheraliyev, O.S.Azamov, M.M.Raxmonov, Sh.A.Xalimov	
Isfayramsoy daryosi quyi oqimi ixtiofaunasining hozirgi tur tarkibi	347
E.X.Najmiddinov, X.Z.To'ychiyeva	
Farg'ona vodiysi suv omborlarida uchraydigan baliqlar gelmintofaunasi	353
E.X.Najmiddinov	
Farg'ona vodiysi baliqchilik xo'jaliklarida yetishtiriladigan baliqlar gelmentofaunasi	357
E.X.Najmiddinov	
Oq do'ngpeshona balig'i gelmintozi kasalliklariga qarshi antigelmintik preparatlarni qo'llash usullari	360
M.M.Yunusov, M.M.Abduhalimova	
Shiralarning qishki tinim holati	363
M.M.Yunusov, M.M.Abduhalimova	
Shiralar biologiyasidagi o'ziga xos xususiyatlari	366
M.M.Raxmonov, O.S.Azamov, B.M.Sheraliyev	
Shohimardonsoy-Marg'ilonsoy daryosi ixtiofaunasining (Teleostei: Actinopterygii) yangilangan turlar ro'yxati va muhofaza maqomi	371
M.A.Axmadjonova	
<i>Lixus bardanae</i> J.C.Fabricius, 1787 (Coleoptera: Curculionidae) turining Farg'ona vodiysida tarqalishi haqida	377
Sh.A.Xalimov, A.M.Inomov, B.M.Sheraliyev	
Farg'ona viloyati zovurlarida uchrovchi <i>Triplophysa strauchii</i> (Kessler, 1874) ning uzunlik va og'irlik munosabatlari	381
Sh.A.Xalimov	
Farg'ona vodiysi suv havzalarida uchrovchi <i>Triplophysa strauchii</i> (Kessler, 1874) ning tarqalishi va geoaxborot ma'lumotlari	387
Sh.B.Yo'ldashev	
O'zbekiston gerpetofaunasining tur tarkibi	393
Ahmadjonova Sadoqatxon, S.A.Adxamova	
Markaziy Farg'ona hududida tarqalgan o'rgimchak turlarining sistematik tahlili va ro'yxati	399
S.Sh.Axmadjonova	
Ayrim ov to'ri hosil qilmaydigan o'rgimchak oilalarining biologik xususiyatlari	403
S.Sh.Axmadjonova	
Spilberger – xanin testi orqali talabalarning nerv zo'riqishlarini aniqlash	407
B.X.Baxromova	
Farg'ona vodiysi o'rgimchaklarining molekulyar identifikatsiyasi natijalari	411
B.X.Baxromova	
O'rgimchak turlarini aniqlashda tutqich to'rlarini ahamiyati	417
B.X.Baxromova, N.G.Odilova	
Farg'ona vodiysida uchrovchi o'rgimchak oilalaridan Thomisidae oilasiga kiruvchi muhim turlarning biologiyasi	422
E.A.Botirov	
<i>Catocala elocata</i> (Esper, 1788) kapalagining (Lepidoptera: Eribidae) morfologiyasi va bioekologik xususiyatlari	427
E.A.Botirov	
<i>Arctia caja</i> (Linnaeus, 1758) kapalagining (Lepidoptera: Eribidae) morfologiyasi va bioekologik xususiyatlari	430
S.M.Isag'aliyeva	
Tabiiy fanlarda funksional topshiriqlar	434

UO'K: 598.1

O'ZBEKISTON GERPETOFAUNASINING TUR TARKIBI

ВИДОВОЙ СОСТАВ ГЕРПЕТОФАУНЫ УЗБЕКИСТАНА

THE CHECKLIST OF HERPETOFAUNA IN UZBEKISTAN

Yo'ldashev Shohruh Baxtiyorjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya

O'zbekiston Respublikasi Markaziy Osiyoning qurg'oqchil zonasiga kiradi. Mamlakatning beshdan to'rt qismi cho'l va yarim cho'l hududlardan iborat. Sharqdan va janubi-sharqdan ulkan tog' tizmalari bilan o'ralgan. Hududda gerpetofaunaning 16 oila 33 urug'ga mansub 65 turi mavjud. Ulardan suvda hamda quruqlikda yashovchilar (Amphibia) sinfiga 2 oila 2 urug'ga mansub 3 ta tur, sudralib yuruvchilar (Reptilia) sinfidan esa 14 oila 31 urug'ga oid 62 ta vakil ro'yxatga olingan. Ro'yxatda sudralib yuruvchilardan 1 ta toshbaqa, 41 ta kaltakesak va 20 ta valid ilon turlari mavjud.

Gerpetofaunaning oilalar kesimidagi bioxilma-xilligi quyidagicha: bufonidae (n=2); ranidae (n=1); testudinidae (n=1); anguidae (n=1); agamidae (n=14); gekkonidae (n=11); lacertidae (n=9); scincidae (n=4); sphaerodactylidae (n=1); varanidae (n=1); boidae (n=2); colubridae (n=11); elapidae (n=1); psammophiidae (n=1); typhlopidae (n=1); viperidae (n=4); Yuqoridagi natijalarga ko'ra, oilalar kesimida agamalar oilasi turlarga boyligi jihatidan ajralib turibdi.

Аннотация

Республика Узбекистан относится к засушливой зоне Центральной Азии. Четыре пятых страны занимают пустынные и полупустынные территории. С востока и юго-востока он окружен огромными горными хребтами. В регионе насчитывается 65 видов герпетофауны, принадлежащих к 16 семействам и 33 родам. Среди них зарегистрировано 3 вида, принадлежащих к 2 семействам и 2 родам, относящимся к классу водных и наземных (Amphibia), и 62 представителя, принадлежащих к 14 семействам и 31 роду, к классу пресмыкающихся (Reptilia). В список вошли 1 черепаха, 41 вид ящерицы и 20 видов змей.

Биоразнообразие герпетофауны в разделе семейств следующее: bufonidae (n=2); раниды (n=1); тестулины (n=1); ангуиды (n=1); агамиды (n=14); gekkonidae (n=11); Lacertidae (n=9); scincidae (n=4); сферодактилиды (n=1); Varanidae (n=1); boidae (n=2); colubridae (n=11); elapidae (n=1); псаммофииды (n=1); Typhlopidae (n=1); гадюки (n=4); Итак, семейство агамовых находится на первом месте по видовому богатству.

Abstract

The Republic of Uzbekistan belongs to the arid zone of Central Asia. Four-fifths of the country consists of desert and semi-desert areas. It is surrounded by huge mountain ranges from the east and southeast. There are 65 species of herpetofauna belonging to 16 families and 33 genera in the region. Among them, the class of amphibians includes 2 families, 2 genera and 3 species, and the class of reptiles includes 14 families, 31 genera and 62 species. The list includes 1 turtle, 41 lizards and 20 snake species.

Biodiversity of herpetofauna in the section of families is as follows: bufonidae (n=2); ranidae (n=1); testudinidae (n=1); anguidae (n=1); agamidae (n=14); Gekkonidae (n=11); lacertidae (n=9); scincidae (n=4); sphaerodactylidae (n=1); Varanidae (n=1); boidae (n=2); colubridae (n=11); elapidae (n=1); psammophiidae (n=1); Typhlopidae (n=1); viperidae (n=4); So, the agama family is in the first place in terms of species richness

Kalit so'zlar: gerpetofauna, amfibiyalar, reptiliyalar, tur, sistematika, O'zbekiston.

Ключевые слова: герпетофауна, амфибии, рептилии, виды, систематика, Узбекистан.

Key words: herpetofauna, amphibians, reptiles, species, systematics, Uzbekistan.

KIRISH

Markaziy Osiyo hududi o'ziga xos faunistik tarkibi bilan ajralib turadi. Hususan, Qozog'istonda gerpetofaunaning 62 valid turi mavjud bo'lib ulardan 11 tasi amfibiyalar sinfiga va 51 tasi reptiliyalar sinfiga mansub [3]. Afg'oniston hududida esa gerpetofaunaning 21 oila 58 urug'ga mansub 118 ta turi tarqalgan va bu turlardan 8 tasi mamlakat uchun endemik turlar hisoblanadi [11]. Turkmaniston gerpetofaunasida uchrovchi 80 turdan 3 tasi toshbaqalar, 27 tasi kaltakesaklar va 50 tasi ilonlar kenja turkumining vakillaridir [4]. Umuman olganda, Markaziy Osiyo faunistik mintaqasi mustaqil kelib chiqishga ega bo'lib, hududda 13 urug' va 5 oilaga mansub 43 turdagi

kaltakesaklar yashashi isbotlangan. Ulardan 12 tasi (28%) endemik turlar ekanligi fikrimizning isbotidir [2]. Bu kabi faunistik tadqiqotlar dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, bioxilma-xillikni saqlash va turlar muhofazasida muhim o'lgan imiy yangiliklarni bizga taqdim etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA

O'zbekiston Respublikasi Markaziy Osiyoning qurg'oqchil zonasiga kiradi. Mamlakatning beshdan to'rt qismi cho'l va yarim cho'l hududlardan iborat bo'lib, mamlakatimiz gerpetoxilma-xilligi boshqa qo'shni davlatlardan qolishmaydi. O'zbekistonning gerpetofaunistik ro'yxati so'nggi 2006-2021 yillarda shakllantirilgan bo'lib unga ko'ra, respublikamiz hududida sudralib yuruvchilarning 14 oilaga mansub 57 turi va suvda hamda quruqlikda yashovchilarning 3 oilaga mansub 4 turi qayd etilgan [9]. Ammo xalqaro qidiruv bazalari ma'lumotlari tekshirilganda biz nomutanosiblikka duch keldik. Hususan, xalqaro sudralib yuruvchilar bazasi (www.reptile-database.org) ma'lumotlariga ko'ra O'zbekistonda sudralib yuruvchilarning 70 turi [17]; xalqaro amfibiyalar qidiruv bazasi (www.amphibia-web.org) ma'lumotlariga ko'ra O'zbekistonda amfibiyalarning 3 turi mavjud [14]. Shu o'rinda haqli bir savol tug'iladi: O'zbekiston gerpetofaunasida turlar soni qancha?

O'zbekiston gerpetofaunasining tur tarkibini shakllantirish uchun olingan ma'lumotlarni o'zaro va shu jumladan, quyidagi manbaalar ma'lumotlariga solishtirdik:

a) Global Biodiversity Information Facility (www.gbif.org). Unga ko'ra, O'zbekiston gerpetofaunasi 69 turga ega (4 ta amfibiya, 65 ta sudralib yuruvchi) [16].

b) Xalqaro qizil kitob - International Union for the Conservation of Nature – IUCN. (www.iucn-redlist.org). Unga ko'ra, O'zbekiston gerpetofaunasi 65 turga ega (5 ta amfibiya, 60 ta sudralib yuruvchi) [15].

c) O'zbekiston Respublikasi qizil kitobi. Unga ko'ra, mamlakatimizda sudralib yuruvchilarning 21 turi muhofazaga molik turlar [13].

d) Distribution and conservation status of snakes (Reptilia:Ophidia) in Uzbekistan. Unga ko'ra, mamlakatimizda ilonlarning 20 turi mavjud [1].

Mamlakat miqyosida kichik hududlar kesimida o'tkazilgan gerpetofaunistik tadqiqotlar tur tarkibini aniqlash imkonini beradi. Hususan, Navoiy va Samarqand hududida 26 ta tur [10], Qashqadaryo viloyati hududida 37 ta tur [12], Janubiy-G'arbiy Qizilqum hududida 15 tur [7], G'arbiy Qizilqum hududida 17 tur [6] va Shimoliy-G'arbiy Qizilqumda 33 tur [5] tarqalganligi tadqiqotlar natijasida qayd etilgan bo'lsa, Farg'ona viloyatida 27 tur sudralib yuruvchilar mavjudligi tadqiqotlar natijasida aniqlangan [8].

Ma'lumotlarni o'zaro solishtirish va real empirik tadqiqotlar natijalariga ko'ra, ro'yxatdagi ba'zi turlar O'zbekiston hududida mavjud emasligi (*Ablepharus kitaibellii*, *Cyrtodactylus russelli*, *Eremias kopetdaghica*, *Eremias multiocellata*, *Gloydus caraganus*, *Heremites auratus*, *Vipera anatolica*, *Vipera ursinii*) yoki ba'zi turlar ro'yxatdagi turlarning sinonim alternativi ekanligi (*Ablepharus alaicus*; *Eremias nikolskii* Nikolsky, 1905; *Eremias regeli* Nikolsky, 1905) ma'lum bo'ldi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, hududda gerpetofaunaning 16 oila 33 urug'ga mansub 65 turi mavjud. Ulardan suvda hamda quruqlikda yashovchilar (Amphibia) sinfiga 2 oila 2 urug'ga mansub 3 ta tur, sudralib yuruvchilar (Reptilia) sinfidan esa 14 oila 31 urug'ga oid 62 ta vakil ro'yxatga olingan. Ro'yxatda sudralib yuruvchilardan 1 ta toshbaqa, 41 ta kaltakesak va 20 ta valid ilon turlari mavjud (1-jadval).

1-jadval

O'zbekiston gerpetofaunasi ro'yxati

Amphibia Gray, 1825.		Turlar
Bufonidae Grey, 1825	1. Markaziy Osiyo qurbaqasi	— <i>Bufotes pewzowi</i> Bedriaga, 1898
Haqiqiy qurbaqalar oilasi	2. Turon yashil qurbaqasi	— <i>B. turanensis</i> Hemmer, 1978
Ranidae Rafinesque, 1814	3. Ko'l baqasi	— <i>Pelophylax ridibundus</i> Pallas, 1771
Baqalar oilasi		
Reptilia Laurenti, 1768.		Turlar
Testudinidae Batsch, 1788	1. Markaziy Osiyo toshbaqasi	— <i>Testudo horsfieldi</i> Gray, 1844
Quruqlik toshbaqalari		

BIOLOGIYA

oilasi

Anguidae Gray, 1825 Urchuqlilar oilasi	2. Sariqilon — <i>Pseudopus apodus</i> Pallas, 1775
Agamidae Gray, 1827 Agamalar oilasi	3. <i>Paralaudakia bochariensis</i> Nikolskiy, 1897 4. Kavkaz agamasi — <i>P. caucasia</i> Eichwald, 1831 5. Himolay agamasi — <i>P. himalayana</i> Steindachner, 1867 6. Turkiston agamasi — <i>P. lehmanni</i> Nikolskiy, 1896 7. Gajakdum to'garakboshi — <i>Phrynocephalus guttatus</i> Gmelin, 1789 8. Taqir to'garakbosh — <i>Phrynocephalus helioscopus</i> Pallas, 1771 9. Qum to'garakboshi — <i>Ph. interscapularis</i> Lichtenstein, 1856 10. Qizilquloq — <i>Ph. mystaceus</i> Pallas, 1776 11. Kaspiy to'garakboshi — <i>Ph. raddei</i> Boettger, 1888 12. Matrap to'garakboshi — <i>Ph. reticulatus</i> Eichwald, 1831 13. Xentog' to'garakboshi — <i>Ph. rossikowi</i> Nikolskiy, 1898 14. Shtraux to'garakboshi — <i>Ph. strauchi</i> Nikolskiy, 1899 15. <i>Trapelus agilis</i> Oliver, 1807 16. Cho'l agamasi — <i>Trapelus sanguinolentus</i> Pallas, 1814
Gekkonidae Gray, 1825 Gekkonlar oilasi	17. Emiliya gekkonchasi — <i>Alsophylax emilia</i> Nazarov et al, 2023 18. Farg'ona gekkonchasi — <i>A. ferganensis</i> Nazarov et al, 2023 19. Silliqli gekkoncha — <i>Alsophylax laevis</i> Nikolskiy, 1907 20. Qalqonli gekkoncha — <i>Alsophylax loricatus</i> Strauch, 1887 21. Chiyildoqli gekkoncha — <i>Alsophylax pipiens</i> Pallas, 1827 22. Taroqli barmoqli gekkon — <i>Crossobamon eversmanni</i> Wiegmann, 1834 23. Bogdanov gekkoni — <i>Tenuidactylus bogdanovi</i> Nazarov, 2013 24. Kaspiy gekkoni — <i>Tenuidactylus caspius</i> Eichwald, 1831 25. Turkiston gekkoni — <i>Tenuidactylus fedtschenkoi</i> Strauch, 1887 26. Nikolskiy gekkoni — <i>Tenuidactylus longipes</i> Nikolskiy, 1896 27. Kulrang gekkon — <i>Mediodactylus russowii</i> Strauch, 1887
Lacertidae Oppel, 1811 Asl kaltakesaklar oilasi	28. Rang-barang kaltakesakcha — <i>Eremias arguta</i> Pallas 1773 29. To'r kaltakesakcha — <i>Eremias grammica</i> Lichtenstein, 1823 30. O'rtacha kaltakesakcha — <i>Eremias intermedia</i> Strauch, 1876 31. Chiziqli kaltakesakcha — <i>Eremias lineolata</i> Nikolskiy, 1897 32. Qorako'zchali kaltakesakcha — <i>E. nigrocellata</i> Nikolskiy, 1896 33. Nikolskiy kaltakesakchasi — <i>Eremias nikolskii</i> Bedriaga, 1905 34. Tojik kaltakesakchasi — <i>Eremias regeli</i> Bedriaga, 1905 35. Targ'il kaltakesakcha — <i>Eremias scripta</i> Strauch, 1867 36. Ildam kaltakesakcha — <i>Eremias velox</i> Pallas, 1771
Scincidae Gray, 1825 Ssinklar oilasi	37. Cho'l ilonquyrug'i — <i>Ablepharus deserti</i> Strauch, 1868 38. Osiyo ilonquyrug'i — <i>Ablepharus pannonicus</i> Lixtenshteyn, 1823 39. Oloy ilonquyrug'i — <i>Asymblepharus alaicus</i> Elpatjevsky, 1901 40. Uzun oyoqli ssink — <i>Eumeces schneiderii</i> Daudin, 1802
Sphaerodactylidae Underwood, 1954	41. Ssink gekkoni — <i>Teratoscincus scincus</i> Schlegel, 1858
Varanidae Merrem, 1820 Echkemarlilar oilasi	42. Bo'z echkemar — <i>Varanus griseus</i> Daudin, 1803

Boidae Gray, 1825 Bo'g'ma ilonlar oilasi	43. Qum bo'g'ma ilonchasi — <i>Eryx miliaris</i> Pallas, 1773 44. Sharq bo'g'ma ilonchasi — <i>Eryx tataricus</i> Lichtenstein, 1823
Colubridae Oppel, 1811 Suvilonlar oilasi	45. Boyga — <i>Boiga trigonata</i> Schneider, 1802 46. Guldor chiporilon — <i>Elaphe dione</i> Pallas, 1773 47. Pallas chiporiloni — <i>Elaphe sauromates</i> Pallas, 1811 48. Xoldor chiporilon — <i>Hemorrhois nummifer</i> Reuss, 1834 49. Rang-barang chiporilon — <i>H. ravergeri</i> Menetries, 1832 50. Ko'ndalangyo'lli bo'ritish — <i>Lycodon striatus</i> Shaw, 1802 51. Afg'on litorinxi — <i>Lytorhynchus ridgewayi</i> Boulenger, 1887 52. Ko'ndalang yo'lli chiporilon — <i>Platyiceps karelini</i> Brandt, 1838 53. Qizil chiziqli chiporilon — <i>Platyiceps rhodorachis</i> Jan Flippi, 1863 54. Diadema chiporiloni — <i>Spalerosophis diadema</i> Schlegel, 1837 55. Suvilon — <i>Natrix tessellata</i> Laurenti, 1768
Elapidae Boie, 1827 Aspidlar oilasi	56. O'rta Osiyo kapcha iloni — <i>Naja oxiana</i> Eichwald, 1831
Psammophiidae Bourgeois, 1968 Qumilonlar oilasi	57. O'q ilon — <i>Psammophis lineolatus</i> Brandt, 1838
Typhlopidae Merrem, 1820 Ko'rilonlar oilasi	58. Ko'rilon — <i>Xerotyphlops vermicularis</i> Merrem, 1820
Viperidae Laurenti, 1768 — Qora ilonlar oilasi	59. Qum charxiloni — <i>Echis carinatus</i> Schneider, 1801 60. Ko'lvor ilon — <i>Macrovipera lebetinus</i> Linney, 1758 61. Dasht qora iloni — <i>Vipera renardi</i> Christoph, 1861 62. Bush iloni — <i>Gloydus halys</i> Pallas, 1776

Gerpetofaunaning oilalar kesimidagi bioxilma-xilligi quyidagicha: Bufonidae (n=2); Ranidae (n=1); Testudinidae (n=1); Anguidae (n=1); Agamidae (n=14); Gekkonidae (n=11); Lacertidae (n=9); Scincidae (n=4); Sphaerodactylidae (n=1); Varanidae (n=1); Boidae (n=2); colubridae (n=11); Elapidae (n=1); Psammophiidae (n=1); Typhlopidae (n=1); Viperidae (n=4); Yuqoridagi natijalarga ko'ra, oilalar kesimida agamalar oilasi turlarga boyligi jihatidan (21%) ajralib turibdi. Tur ro'yxatidan ma'lumki gerpetofaunaning 8 ta oilasi (Ranidae; Testudinidae; Anguidae; Sphaerodactylidae; Sphaerodactylidae; Varanidae; Elapidae; Psammophiidae; Typhlopidae) turlar soni eng kam, ya'ni bittadan turga ega va umumiy ulushda 2 % dan faunada o'rin egallamoqda (2-jadval).

Gerpetofaunaning urug'lar kesimidagi bioxilma-xilligi quyidagicha: *Bufotes* (n=2); *Pelophylax* (n=1); *Testudo* (n=1); *Pseudopus* (n=1); *Paralaudakia* (n=4); *Phrynocephalus* (n=8); *Trapelus* (n=2); *Alsophylax* (n=5); *Crossobamon* (n=1); *Tenuidactylus* (n=4); *Mediodactylus* (n=1); *Eremias* (n=9); *Ablepharus* (n=2); *Asymblepharus* (n=1); *Eumeces* (n=1); *Teratoscincus* (n=1); *Varanus* (n=1); *Eryx* (n=2); *Boiga* (n=1); *Elaphe* (n=2); *Hemorrhois* (n=2); *Lycodon* (n=1); *Lytorhynchus* (n=1); *Platyiceps* (n=2); *Spalerosophis* (n=1); *Natrix* (n=1); *Naja* (n=1); *Psammophis* (n=1); *Xerotyphlops* (n=1); *Echis* (n=1); *Macrovipera* (n=1); *Vipera* (n=1); *Gloydus* (n=1); Yuqoridagi natijalarga ko'ra, oilalar kesimida *eremias* (14%) va *phrynocephalus* (12%) urug'lari turlarga boyligi jihatidan ajralib turibdi (2-jadval).

2-jadval

O'zbekiston gerpetofaunasining urug'lar va oilalar kesimidagi taqsimoti

Oilalar	Urug'lar	Tur soni (Urug'lar	Foiz (Urug'lar	Tur soni (Oila	Foiz (Oila
---------	----------	-----------------------	-------------------	-------------------	---------------

BIOLOGIYA

		keimida)	kesimida)	kesimida)	kesimida)
Bufonidae	<i>Bufotes</i>	2	3%	2	3%
Ranidae	<i>Pelophylax</i>	1	1.5%	1	1.5%
Testudinidae	<i>Testudo</i>	1	1.5%	1	1.5%
Anguidae	<i>Pseudopus</i>	1	1.5%	1	1.5%
Agamidae	<i>Paralaudakia</i>	4	6%	14	21%
	<i>Phrynocephalus</i>	8	12%		
	<i>Trapelus</i>	2	3%		
Gekkonidae	<i>Alsophylax</i>	5	8%	11	17%
	<i>Crossobamon</i>	1	1.5%		
	<i>Tenuidactylus</i>	4	6%		
	<i>Mediodactylus</i>	1	1.5%		
Lacertidae	<i>Eremias</i>	9	14%	9	14%
Scincidae	<i>Ablepharus</i>	2	3%	4	6%
	<i>Asymblepharus</i>	1	1.5%		
	<i>Eumeces</i>	1	1.5%		
Sphaerodactylidae	<i>Teratoscincus</i>	1	1.5%	1	1.5%
Varanidae	<i>Varanus</i>	1	1.5%	1	1.5%
Boidae	<i>Eryx</i>	2	3%	2	3%
Colubridae	<i>Boiga</i>	1	1.5%	11	16.5%
	<i>Elaphe</i>	2	3%		
	<i>Hemorrhois</i>	2	3%		
	<i>Lycodon</i>	1	1.5%		
	<i>Lytrochilus</i>	1	1.5%		
	<i>Platycephalus</i>	2	3%		
	<i>Spalerosophis</i>	1	1.5%		
	<i>Natrix</i>	1	1.5%		
Elapidae	<i>Naja</i>	1	1.5%	1	1.5%
Psammophiidae	<i>Psammophis</i>	1	1.5%	1	1.5%
Typhlopidae	<i>Xerotyphlops</i>	1	1.5%	1	1.5%
Viperidae	<i>Echis</i>	1	1.5%	4	6%
	<i>Macrovipera</i>	1	1.5%		
	<i>Vipera</i>	1	1.5%		
	<i>Gloydius</i>	1	1.5%		
Umumiy		65	100%	65	100%

XULOSA

O'zbekiston gerpetofaunasini tahlil qilar ekanmiz, faunada amfibiyalar 5 % (3ta tur) va reptiliyalari 95 % (62 ta tur) ulushni o'z ichiga olishini aniqladik. Mamalakatimiz sudralib yuruvchilari orasida toshbaqalar faunasi turlar soni juda kam, bor yo'g'i bitta turdan (Markaziy Osiyo toshbaqasi) iborat bo'lib, faunaning 2 % ini tashkil etadi. Kaltakesaklar kenja turkumi 41 ta tur (63%) va ilonlar kenja turkumi 20 ta tur (31%) o'z ichiga olmoqda. Kaltakesaklar kenja turkumi oilalari orasida agamidae (agamalar) oilasi 14 tur bilan (21%) yetakchilik qilayotgan bo'lsa, ilonlar kenja turkumi oilalari orasida colubridae (suvilonlar) oilasi 11 tur bilan (16.5) ajralib turibdi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aktag, B., Mega, B., Cicek, K. (2023). Distribution and conservation status of snakes (Reptilia:Ophidia) in Uzbekistan. "Conservation of Eurasian biodiversity:Contemporary problems, solutions and perspectives" international conference. Andijan: 231-234.
 2. Bobrov, V.V. (2005). Independence of the Central Asian Faunistic Region (According to the Distribution of Lizards (Reptilia, Sauria)). *Biology Bulletin*, 6 (32), 576–589.
 3. Дуйсебаева, Т. Н. (2011). Об изменении ареалов некоторых земноводных и пресмыкающихся в Казахстане за прошедшее столетие: краткий обзор и прогноз. *Selevinia*, 19, 39–47.
 4. Fet, V. & Atamuradov, K.I. (1994). Biogeography and Ecology of Turkmenistan. *Kluwer Academic Publishers*: 307-328.
- <https://doi.org/10.32743/UniChem.2022.91.1.12860>

5. Jumanov M.A., Asenov G.A., Ametov Ya.I., Arepbaev I.M. (2020). The current state of Reptiles South Aral Sea region and their protection . *Karakalpak Scientific Journal*.3.
 6. Jumayev.F.Q and Shernazarov. E.Sh. (2012). Transformations of the herpetofauna of South-Western Kyzylkum (Uzbekistan) under the influence of technogenesi. *Web of Conferences*. 264. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202126401041>
 7. Jumayev.F.Q and Shernazarov. E.Sh. (2017). The number of scaled reptiles (Squamata) in the fixed sands of Karnabchul (Southwestern Kyzylkum, Uzbekistan) in Spring . *The way of science*. 2, 39-41.
 8. Nazarov R.A, Abduraupov T.V et.all. (2023). The Ferghana Valley Is an Isolate of biodiversity:A discussion of the endemic herpetofauna and description of two species of *Alsophylax* (Sauria:Gekkonidae) from Eastern Uzbekistan. *Animals*.13
 9. Showler, David A. 2018. *A Checklist of the Amphibians and Reptiles of the Republic of Uzbekistan with a Review and Summary of Species Distribution*.
 10. Thomas, E.M. et al. (2017). The herpetofauna of central Uzbekistan. *Amphibian & Reptile Conservation*, 11, 93-107 .
 11. Wagner Ph et al. (2016). A checklist of the Amphibians and Reptiles of Afghanistan. *Proceedings of the California Academy of Sciences*, 4 (63), 457-565.
 12. Yangiboyev E., Rakhimov M. (2021). Ecology and fauna of the species belonging to the families Elaphidae and Viperidae of Kashkadarya region. *Universum: химия и биология*. 1(91)
 13. O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobi. (2019). O'zRFA, O'R Tabiatni muxofaza qilish qo'mitasi; tahrir xay'ati: J.A.Azimov umumiy tahriri ostida. – T.: Chinor ENK, J.2. Hayvonot olami-376 b.
- FOYDALANILGAN XALQARO QIDIRUV BAZALARI**
14. AmphibiaWeb. Xalqaro amfibiyalar qidiruv bazasi (<https://amphibiaweb.org/index.html>)(murojaat etligan sana:27.05.2024).
 15. International Union for the Conservation of Nature – IUCN. Xalqaro qizil kitob (www.iucn-redlist.org). (murojaat etligan sana:24.05.2024)
 16. Global Biodiversity Information Facility (<https://www.gbif.org/>). (murojaat etligan sana:26.05.2024)The reptile data-base. Xalqaro sudralib yuruvchilar bazasi (<http://www.reptile-database.org/>)(<http://reptile-database.reptarium.cz/search?search=uzbekistan&submit=Search>) (murojaat etligan sana:28.05.2024)